

„Vždy jsem velmi miloval Francii, v ní mám své nejdražší přátele. Mé zvyky, má veliká živost, to, jak vidím a cítím, to vše se překvapivě shoduje s povahou obyvatel této šťastné země.“

A. Rejcha

Antonín Rejcha (1770-1836) patří k nejvýznamnějším skladatelům, hudebním teoretikům a pedagogům, kteří vyšli z českých zemí a dosáhli světové proslulosti. Narodil se ve stejném roce jako jeho Beethoven, jehož později poznal a s nímž se přátelsky stýkal. Jeho rodištěm byla Praha. Po smrti otce však rodné město opustil, neboť již v jedenácti letech toužil po lepším vzdělání, jež mu jeho matka nemohla zajistit. Dědeček jej posléze poslal ke strýci Josefu Rejchovi. Ten se těšil vážnosti jako violoncellista v kapele knížete Ernsta Krafta z Oettingen-Wallersteinu, v níž působila řada hudebníků českého původu. Mladý Antonín se učil hrát na housle, flétnu a klavír. Mohl se zde seznámit s průkopnickými pracemi jiného rodáka z českých zemí, Františka Antonína Rosettiho, které tento populární skladatel zkomponoval pro dechové nástroje.

Antonín se strýcem po čtyřech letech odešel do Bonnu, kde hrál na flétnu v rezidenčním orchestru kolínského kurfiřta Maxmiliána. Mladý Beethoven zde působil jako violista a oba přátelé se vzdělávali v hudbě u varhaníka a pozdějšího ředitele hudby Christiana Gottloba Neefeho. V roce 1789 se spolu nechali zapsat ke studiu filozofie na universitě v Bonnu. V kurfiřtském orchestru se také seznámil s hornistou Nicolausem Simrockem, jenž později založil slavné nakladatelství.

Rejcha nebyl typem oslnivého virtuosa. V Bonnu se jej ovšem zmocnila touha po hudební kompozici. Zároveň ho velmi zajímala i hudební teorie. Koncem r. 1794, těsně před obsazením kolínského kurfiřtství francouzskými vojsky, odjel v souladu se strýcovým přáním z Bonnu. Jeho novým působištěm se pro příštích pět let stal Hamburk. Dával tam hodiny harmonie, skladby a klavíru, komponoval a sebevzdělával se, což se mu stalo celoživotní potřebou. Kromě hudby jej zajímala i matematika, fyzika, astronomie a další vědy.

V r. 1799 odcestoval do Paříže, kde se snažil proslavit svými symfoniemi. Úspěch se ale dostavil jen zčásti, a proto po třech letech odjel do Vídně, kde pak pobýval s krátkými přerušeními (Paříž, Lipsko) až do r. 1808. Chtěl studovat u Josepha Haydna. Ten však již byl stár a nedával souvislé a pravidelné hodiny. Avšak jejich rozhovory o kompozici měly pro Rejchu velký význam. Haydnovi též věnoval svých 36 klavírních fug, převratné a průkopnické dílo, k němuž napsal pojednání *O novém fugovém systému*. Ve Vídni se setkal znovu s Beethovenem, dále mj. také s vynikajícími skladateli A. Salierim a J. G. Albrechtsbergerem.

Od r. 1808 dlel Rejcha trvale v Paříži, kde začal mít úspěchy jako výborný učitel kompozice. V r. 1818 byl povolán na pařížskou konzervatoř, kde se stal vyhledávaným a oblíbeným profesorem. Odchoval celé generace hudebníků, mezi nejvýznamnější patří např. Hector Berlioz, Charles Gounod, César Franck a od r. 1823 i Ferenc Liszt. Napsal zde svá velká didaktická díla týkající se melodie, harmonie a kompozice. Tyto teoretické spisy vydal klavírista a skladatel Carl Czerny souhrnně také v německém překladu pod názvem *Úplná učebnice hudební skladby* v r. 1834. Tak se dostalo Rejchovo teoretické dílo i do českých zemí. Znal je např. B. Smetana.

Jako skladatel byl Rejcha velmi přemýšlivý typ, měl vždy velký sklon k tvoření nezvyklého. Ve vlastním životopisu to ilustruje na příkladu spojení dvou kvartetů v jeden celek: smyčcového v G dur a dechového v e moll. Používal tak moderní kompoziční postupy, jako jsou polyrytmika či polytonalita.

Nanejvýš pozoruhodnou část Rejchova skladatelského odkazu tvoří jeho skladby pro dechové nástroje. Rejcha ustálil v té době moderní sestavu dechového kvinteta ve složení flétna, hoboj, klarinet, lesní roh a fagot. V tomto směru se nasmazatelně zapsal do dějin komorní hudby. Tiskem vydal 24 dechových kvintetů, a to u svého přítele z bonnského období Simrocka. Jsou

uspořádány do čtyř opusů, z nichž každý obsahuje šest kvintetů. Hned první šestice, jež vyšla pod opusovým číslem 88, byla provedena v Paříži s nesmírným ohlasem a brzy se rozšířila po celé Evropě. Rejcha k tomu ve svých pamětech napsal: „*V té době byl hlad [...] po jakékoliv dobré hudbě pro dechové nástroje, jednoduše proto, že skladatelé věděli jen málo o jejich technice.*”

Kvintet F dur, op. 88/6

První věta obsahuje pomalý úvod v mollové tónině; kontrastní durová část je opatřena příznávkovým doprovodem typickým pro vrcholný klasicismus. Rejcha se zde projevuje jako mistrný kontrapunktik a vynikající znalec technických i zvukových možností jednotlivých nástrojů. Druhou částí je Siciliana. Tento šestidobý tanec zažil svůj největší rzkvět v baroku. V 19. století se objevuje pouze zřídka a její tempo je pomalejší než v předchozích slohových obdobích. Autor zde vytváří melodickou a zpěvnou větu, přičemž využívá jak typického houpavého rytmu, tak triolového pohybu. Živý menuet pracuje s několika melodicky i rytmicky výraznými motivy. I zde je využito imitační práce, stejně tak jako v poslední větě, která je založena na principu otázky a odpovědi a je svou propracovaností a vynalézavostí skvělou ukázkou Rejchových kompozičních kvalit.

Kvintet e moll, op. 88/1

První věta tohoto kvintetu oplývá vznešeností, autor v pomalé introdukci využívá dramaticky působících zmenšených septakordů; harmonie je velmi propracovaná, a to i v další části (*Allegro ma non troppo*). Druhá věta v durové tónině přináší odlehčení a zklidnění, zatímco třetí je založena na takřka nepřetržité rytmické pulsaci. Ta je přerušena pouze ve střední části (trio). Výrazná melodie čtvrté věty, jejímiž nositeli se stávají postupně všechny nástroje, je ozdobena četnými appogiaturami, takže působí lehce a vzdušně. Tato část obsahuje rovněž umnou imitační práci, v níž Rejcha tak vynikal.